

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет хімії, екології та фармації
Кафедра екології та охорони навколишнього середовища

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

підготовки бакалавра

спеціальності 101 «Екологія»

освітньо-професійної програми

«Екологія»

для денної форми навчання

Луцьк – 2020

Силабус навчальної дисципліни «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» підготовки бакалавра, галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101 «Екологія», освітньо-професійної програми «Екологія».

Розробник: Караїм О. А., доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища, кандидат економічних наук, доцент

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри екології та охорони навколишнього середовища

протокол № 2 від 18 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри:

Гулай Л. Д.

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	10 Природничі науки 101 «Екологія» «Екологія» Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/ кредитів 120/4		Рік навчання 3
		Семестр 5-ий
ІНДЗ: немає		Лекції 30 год.
		Практичні (семінарські) 32 год.
		Самостійна робота 50 год.
		Консультації 8 год.
Мова навчання		Українська
		Форма контролю: екзамен

II. Інформація про викладача

Караїм Ольга Анатоліївна

Науковий ступінь **кандидат економічних наук**

Вчене звання **доцент**

Посада **доцент**

Контактна інформація (+380667454582, Olha.Karaim@vnu.edu.ua)

Дні занять *посилання на електронний розклад:*

<http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища – це дисципліна, що розглядає економічні аспекти раціонального використання природних ресурсів і охорони навколишнього середовища та механізми залучення природно-ресурсного потенціалу у господарський обіг. Сьогодні особливо актуалізувалися проблеми раціонального використання природно-ресурсних благ, що й зумовило підвищений інтерес до економіки природокористування.

2. Пререквізити. Вивчення навчальної дисципліни «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» базується на таких попередніх курсах як: загальна екологія (та неоекологія), економічна теорія, методи екологічних досліджень.

Постреквізити. Знання із дисципліни «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» необхідні для подальшого вивчення

курсів: моніторинг довкілля, управління та поводження з відходами, організація управління в екології, екологічне інспектування, екологічний менеджмент і аудит.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» є формування у студентів системи знань щодо теорії, методів та форм управління екологічною діяльністю, екологізацією відтворювальних процесів (виробництва) на різних ієрархічних рівнях народногосподарської діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» є:

- вивчення та засвоєння соціально-економічних принципів раціонального природокористування на регіональному та національному рівнях, адекватних ринковому механізму;
- вивчення механізму управління процесами природокористування та охорони навколишнього середовища, особливостей використання адміністративних, правових, економічних та мотиваційних інструментів регулювання природокористування та ресурсозбереження;
- вивчення теоретичних та методичних підходів до визначення ефективності природоохоронних заходів;
- висвітлення загальних економічних, теоретичних і практичних проблем природокористування і реальних можливостей їх вирішення з використанням сучасного економічного інструментарію;
- вивчення зарубіжного досвіду вирішення проблем природокористування та ресурсозбереження;
- сприяння подоланню стереотипу технократичного мислення в питаннях охорони довкілля і формування сучасного екологічного світогляду з метою вироблення активної конструктивної позиції і почуття громадянської відповідальності індивіду за екологічну безпеку теперішнього і майбутніх поколінь людей.

4. Результати навчання (Компетентності):

- знання та розуміння теоретичних основ охорони довкілля та збалансованого природокористування;
- розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів економіки природокористування та охорони навколишнього середовища;
- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.
- знання особливостей функціонування господарського (фінансово-економічного) механізму управління природокористуванням в умовах сталого розвитку;

- знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства;
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- здатність працювати в команді;
- здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;
- здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю;
- здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління;
- здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та екологічними проєктами;
- здатність використовувати методичні підходи до економічної оцінки природних ресурсів та розрахунку економічного збитку від антропогенної діяльності;
- здатність визначати економічну ефективність природоохоронної діяльності;
- здатність застосовувати на практиці економічні методи та фінансово-економічні інструменти охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.

5. Структура навчальної дисципліни

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього годин	у тому числі				
		Лекц.	Практ., семін., лабор.	Конс.	Сам. роб.	Форма контр.*/ бали
1	2	3	4	5	6	7
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1						
Економічні аспекти використання природних ресурсів						
Тема 1. Економіка природокористування як особлива галузь науки	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/3
Тема 2. Основні концепції природокористування й охорони навколишнього середовища	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/2
Тема 3. Розвиток продуктивних сил та антропогенний вплив на навколишнє середовище	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/2
Тема 4. Природні фактори. Природний капітал. Проблеми загального та спеціального використання природних ресурсів	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/3
Тема 5. Ресурсозбереження як екологічно орієнтована	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/3

діяльність. Екологізація економіки						
Разом за змістовим модулем 1	37,5	10	10	2,5	15	13
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2						
Економічна оцінка, ефективність та механізм природоохоронної діяльності						
Тема 6. Організація управління в природоохоронній діяльності	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/3
Тема 7. Підходи до економічної оцінки природних ресурсів	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/2
Тема 8. Економічний збиток від забруднення навколишнього середовища	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/2
Тема 9. Проблеми оцінки ефективності природоохоронної діяльності. Економічний та соціальний ефект природоохоронних заходів	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/3
Тема 10. Економічний механізм природокористування	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/3
Разом за змістовим модулем 2	37,5	10	10	2,5	15	13
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3						
Економічні інструменти охорони навколишнього природного середовища						
Тема 11. Екологічний менеджмент та аудит	9,5	2	2	0,5	5	ДС,РЗ/3
Тема 12. Екологічний маркетинг та страхування	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/2
Тема 13. Екологічна стандартизація, сертифікація та маркування	7,5	2	2	0,5	3	ДС,РЗ/2
Тема 14. Управління екологічними проектами	12	2	4	1	5	ДС,РЗ/4
Тема 15. Міжнародне співробітництво в галузі екології	8,5	2	2	0,5	4	ДС,РЗ/3
Разом за змістовим модулем 3	45	10	12	3	20	14
Модульна контрольна робота 1						20
Модульна контрольна робота 2						20
Модульна контрольна робота 3						20
Усього годин / Балів	120	30	32	8	50	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ / К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота / контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору та ін.

6. Завдання для самостійного опрацювання

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Зміст науки «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища».	1
2	Особливості еволюції та становлення науки «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища».	1
3	Об'єкт, предмет та завдання економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.	1
4	Методи дослідження економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.	1
5	Функції та основні проблеми економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.	1
6	Загальна характеристика концепцій взаєморозвитку економічної системи та довкілля.	1
7	Біологічний детермінізм.	1
8	Енергетичний детермінізм.	1
9	Технічний детермінізм.	1
10	Теорії антизростання, якісного та модифікованого зростання.	1
11	Концепція сталого розвитку.	1
12	Основні системні закони і закономірності взаємодії суспільства і природи.	1
13	Розвиток продуктивних сил.	1
14	Основні форми антропогенного впливу на навколишнє середовище.	1
15	Наслідки антропогенного впливу на навколишнє середовище.	1
16	Екологічні проблеми народонаселення.	1
17	Урбоекологічні проблеми.	1
18	Проблеми утилізації відходів.	1
19	Основи радіоекології.	1
20	Екологія і космос.	1
21	Екологічні особливості галузевого використання природних ресурсів та екотехнологій.	1
22	Поняття природних факторів.	1
23	Природний капітал як економічна категорія.	1
24	Поняття природокористування.	1
25	Загальне та спеціальне природокористування.	1
26	Економічна оцінка природних ресурсів.	1
27	Витратна концепція оцінки природних ресурсів.	1
28	Рентна концепція оцінки природних ресурсів.	1
29	Методичні підходи до оцінки окремих видів ресурсів.	1
30	Концепція управління природокористуванням.	1
31	Екологічна політика.	1

32	Екологічна безпека.	1
33	Адміністративно-контрольний механізм управління природокористуванням.	1
34	Інституціональний механізм управління природокористуванням.	1
35	Поняття ресурсозбереження.	1
36	Мета та завдання ресурсозберігаючої діяльності.	1
37	Принципи здійснення ресурсозберігаючої діяльності.	1
38	Функції, складові та фактори ресурсозбереження.	1
39	Поняття екологізації економіки.	1
40	Інфраструктура екологічно безпечного виробництва.	1
41	Управління екологізацією виробництва.	1
42	Забруднення як прояв еколого-економічного збитку.	1
43	Суть економічних збитків від порушення навколишнього середовища	1
44	Визначення ефективності природоохоронних заходів.	1
45	Економічний ефект природоохоронних заходів.	1
46	Оцінка ефективності ресурсозбереження.	1
47	Економічний механізм природокористування: складові, показники.	1
48	Екологічний менеджмент на підприємстві.	1
49	Екологічні проекти	1
50	Участь України у міжнародному співробітництві в галузі охорони довкілля.	1
	Разом	50

IV. Політика оцінювання

1. Оцінювання

Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 100 бальною шкалою. Оцінка включає в себе поточний контроль (оцінюється робота під час виконання практичних завдань) та підсумковий модульний контроль. Максимальна кількість балів з поточного контролю – 40. Максимальна кількість балів, які студент може отримати під час модульного контролю – 60.

Розподіл балів за формами контролю

Поточний контроль (мах=40 балів)															Модульний контроль (мах = 60 балів)			Заг. к-сть балів
Модуль 1										Модуль 2								
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3					МКР 1	МКР 2	МКР 3	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	20	20	20	100
3	2	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2	2	2	3				

Виконання індивідуальних завдань програмою не передбачається.

Якщо за результатами поточного і модульного контролю студентом накопичено не менше 75 балів і він погоджується з таким результатом, оцінка може виставлятися без складання екзамену, але за обов'язкової присутності на ньому. В іншому випадку студент складає екзамен. Максимальна оцінка, яку можна отримати за екзамен – 60 балів. Підсумкова оцінка включає в себе оцінку з поточного контролю і екзамену.

2. Політика викладача щодо студента

Всі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту і Правил внутрішнього розпорядку ВНУ імені Лесі Українки, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності та толерантності. Недопустимі запізнення на заняття, користування гаджетами в особистих цілях, списування. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції та практичні заняття курсу.

3. Політика щодо академічної доброчесності

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватись академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання, та провадження наукової діяльності.

Дотримання академічної доброчесності передбачає: самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної діяльності.

4. Політика щодо дедлайнів та перескладання

Якщо студент з будь-якої причини був відсутній на заняттях, то він/вона вивчає теоретичний матеріал самостійно, використовуючи навчальні посібники та виконує всі завдання для практичних робіт. Прозвітуватися про виконання можна під час консультацій. Перескладання модульних контрольних робіт заборонене.

V. Підсумковий контроль

Екзамен проходить в усній формі.

Запитання на екзамен

1. Зміст науки «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища».

2. Особливості еволюції та становлення науки «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища».

3. Об'єкт, предмет та завдання економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

4. Методи дослідження економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

5. Функції та основні проблеми економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.
6. Загальна характеристика концепцій взаєморозвитку економічної системи та довкілля.
7. Біологічний детермінізм.
8. Енергетичний детермінізм.
9. Технічний детермінізм.
10. Теорії антизростання, якісного та модифікованого зростання.
11. Концепція сталого розвитку.
12. Основні системні закони і закономірності взаємодії суспільства і природи.
13. Розвиток продуктивних сил.
14. Основні форми антропогенного впливу на навколишнє середовище.
15. Наслідки антропогенного впливу на навколишнє середовище.
16. Екологічні проблеми народонаселення.
17. Урбоекологічні проблеми.
18. Проблеми утилізації відходів.
19. Еколого-економічні особливості галузевого використання природних ресурсів та екотехнологій.
20. Поняття природних факторів.
21. Природний капітал як економічна категорія.
22. Поняття природокористування.
23. Загальне та спеціальне природокористування.
24. Економічна оцінка природних ресурсів.
25. Витратна концепція оцінки природних ресурсів.
26. Рентна концепція оцінки природних ресурсів.
27. Методичні підходи до оцінки окремих видів ресурсів.
28. Концепція управління природокористуванням.
29. Екологічна політика.
30. Екологічна безпека.
31. Адміністративно-контрольний механізм управління природокористуванням.
32. Інституціональний механізм управління природокористуванням.
33. Поняття ресурсозбереження.
34. Мета та завдання ресурсозберігаючої діяльності.
35. Принципи здійснення ресурсозберігаючої діяльності.
36. Функції, складові та фактори ресурсозбереження.
37. Поняття екологізації економіки.
38. Інфраструктура екологічно безпечного виробництва.
39. Управління екологізацією виробництва.
40. Забруднення як прояв еколого-економічного збитку.
41. Суть економічних збитків від порушення навколишнього середовища та їх класифікація.
42. Збиток як економічна категорія.

43. Розрахунок збитків від забруднення довкілля.
44. Природоохоронні заходи: суть і класифікація.
45. Визначення ефективності природоохоронних заходів.
46. Економічний ефект природоохоронних заходів.
47. Соціальний ефект природоохоронних заходів.
48. Галузеві показники економічного зростання.
49. Еколого-економічний аналіз господарської діяльності.
50. Оцінка ефективності ресурсозбереження.
51. Економічний механізм природокористування: складові, показники.
52. Економічний інструментарій: роль у системі товарно-грошових відносин.
53. Різновиди еколого-економічних інструментів.
54. Екологічний менеджмент на підприємстві.
55. Основні поняття екологічного аудиту.
56. Сутність, становлення і розвиток екологічного маркетингу.
57. Основні поняття екологічного страхування.
58. Екологічна стандартизація.
59. Екологічна сертифікація.
60. Екологічне маркування.
61. Управління екологічними проєктами.
62. Специфіка зарубіжного екологічного законодавства.
63. Міжнародне природоохоронне співробітництво.
64. Участь України у міжнародному співробітництві в галузі охорони довкілля.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література

1. Борщук Є. М. Екологічні основи економіки / Є. М. Борщук, В. С. Загорський. – Львів : Інтелект-Захід, 2005. – 310 с.
2. Данилишин Б. М. Економіка природокористування : підручник / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян. – К. : Кондор, 2010. – 465 с.
3. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку; пер. з англ. : / Г. Дейлі – К. : Інтелсфера, 2002. – 312 с.

4. Екологічне управління : Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
5. Караїм О. А. Екологічний менеджмент і аудит. Конспект лекцій / О. А. Караїм. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 184 с.
6. Караїм О. А. Еколого-економічні проблеми раціонального водокористування / О. А. Караїм // Збірник наукових праць «Вісник НУВГП» . – Серія «Економіка».– Рівне, 2014. – № 4(68). – С. 144–154.
7. Караїм О. А. Економіка природокористування : Конспект лекцій. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 124 с.
URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16093>
8. Караїм О. А. Економіка природокористування : Методичні рекомендації до практичних робіт / Ольга Анатоліївна Караїм. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 64 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16095>
9. Караїм О. А. Організаційно-економічний механізм, як аспект управління ландшафтним потенціалом / О. А. Караїм // Научний журнал «Культура народів Причорномор'я». – 2011. – № 212. – С.32 – 35.
10. Караїм О. А. Управління проектами в галузі. Конспект лекцій. – Луцьк, 2018. – 88 с.
11. Меліхова Т. Л. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Економіка природокористування» для студентів напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит» денної та заочної форм навчання / Т. Л. Меліхова – Рівне : НУВГП, 2014. – 52 с.
12. Мельник Л. Г. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: навчальний посібник / за заг. ред. проф. Л. Г.Мельника та проф. М. К. Шапочки. – Суми : Університетська книга, 2006. – 759 с.
13. Мельник Л. Г. Основи стійкого розвитку : навчальний посібник / за заг. ред. проф. Л. Г.Мельника. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 654 с.
14. Мельник Л. Г. Економіка природних ресурсів : навч. посіб. / Л. Г. Мельник, І. М. Сотник, О. Ю. Чигрин. – Суми : Університетська книга, 2010. – 348 с.
15. Павліха Н. В. Караїм О. А. Управління ландшафтами природоохоронних територій : монографія. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 216 с.
16. Павліха Н. В., Караїм О. А. Еколого-економічні засади управління ландшафтами природоохоронних територій. Колективна монографія. Еколого-економічні засади раціонального природокористування : теорія та практика реалізації : [кол. моногр.] / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Стрішенець. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 236 с., С. 94–110.
17. Пахомова Н. В. Экономика природопользования и экологический менеджмент : Учеб. пос. / Н. В. Пахомова, К. К. Рихтер. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Изд-во С.-Пет. ун-та. 1999. – 1-е изд., ОЦЭИМ, 2006. – 2-е изд., испр. и доп. – 460 с.
18. Стадницький Ю. І. Економіка природокористування: текст лекцій : / Ю. І. Стадницький, Т. І. Данилович, О. І. Руда – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2003. – 92 с.